

Comparative Study of Factors Affecting Quality of Life with Respect to the Urban Scale: the case studies of Tehran, Qazvin, and Zia abad

Armin Eslami¹, Mohammad Saleh Shokouhi Bidhendi²✉, Samaneh Jalilisadrabad³

1. Department of Urban Planning & Design, School of Architecture and Environmental Design, Iran University of Science and Technology, Tehran, Iran

Email: armin_eslami@arch.iust.ac.ir

2. (Corresponding Author) Department of Urban Planning & Design, School of Architecture and Environmental Design, Iran University of Science and Technology, Tehran, Iran

Email: shokouhi@iust.ac.ir

3. Department of Urban Planning & Design, School of Architecture and Environmental Design, Iran University of Science and Technology, Tehran, Iran

Email: s_jalili@iust.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Article History:

Received:

22 June 2024

Received in revised form:

27 September 2024

Accepted:

3 November 2024

Available online:

11 December 2024

Keywords:

Quality of Life,
City Size,
Tehran,
Qazvin,
Zia abad

ABSTRACT

Quality of life is a multi-dimensional concept intertwined with the background and living conditions of the people of a country or region; for this reason, the difference in the characteristics of cities can cause a difference in the perception and concept of Qol. One of the most important concepts that causes differences in the characteristics and characteristics of cities is the scale and size of cities. In recent years, it has been observed that measuring the Qol and selecting indicators of the Qol in cities have been done regardless of the scale and size of the cities. Considering the importance of the scale and size of cities in urban planning, this research aims to investigate the relationship between the scale of cities and to explain and measure the concept of qol. In order to achieve the goal of the research, the step-by-step regression analytical method was used. Following this, the cities of Zia abad, Qazvin, and Tehran were selected as study samples of the research due to their different scale and size. The research results indicate that many urban manifestations and relationships can affect the concept of Qol, and one of the most important concepts is the scale and size of cities. This concept, affecting many urban aspects, can cause changes in cities' characteristics and overall identity. Changes in the scale and size of cities can lead to changes in people's perception of the concept of Qol and differences in indicators affecting Qol. Finally, it can be stated that the scale and size of the city have a close relationship with the issue of Qol and how to measure it. A change in it can cause a change in the indicators that affect the Qol and then measure the Qol in cities.

Cite this article: Eslami, A., Shokouhi Bidhendi, M. S., & Jalilisadrabad, S. (2024). Comparative Study of Factors Affecting Quality of Life with Respect to the Urban Scale: the case studies of Tehran, Qazvin, and Zia abad. *Human Geography Research Quarterly*, 56(4), 49-68.

<http://doi.org/10.22059/jhgr.2023.354231.1008579>

© The Author (s).

Publisher: University of Tehran Press

Extended Abstract

Introduction

Quality of life is a multi-dimensional concept intertwined with the background and living conditions of the people of a country or region; for this reason, the difference in the characteristics of cities can cause a difference in the perception and concept of quality of life. One of the most important concepts that causes differences in the characteristics and characteristics of cities is the scale and size of cities. Nowadays, in most studies in the field of quality of life, which are conducted in cities with different scales, similar and almost identical indicators are used regardless of the scale and size of the city. The homogenization of quality of life indicators in research shows that the scale and size of the city do not affect the quality of life in cities. The perception of the concept of quality of life by people in all cities is the same regardless of the city's characteristics, scale, and size. Now, considering this issue and the multifaceted nature of the quality of life and the fact that this concept is intertwined with the location and living conditions of the people of a country or region, the question arises whether a change in the scale and size of cities can cause a change in the level of quality of life and effective indicators?

Therefore, the purpose of this research is to investigate the relationship between the scale of cities and to explain and measure the concept of quality of life in the city.

Methodology

The research method is applied and based on quantitative methods. In order to collect information, the completion of the questionnaire was used to search for people's opinions. The indicators evaluated in the research have been extracted with an emphasis on adaptability to large, medium, and small cities and compliance with the current state of urban development and modern developments by reviewing related texts and sources. In other words, the governing approach of this research is a survey method using a questionnaire about the quality of urban life. Data analysis was done in SPSS software using step-by-step regression method. For sampling in this research, a simple random sampling method

is used in which all members have an equal chance to be selected, and the reliability of the questionnaires of each city was calculated based on Cronbach's alpha coefficient.

Results and discussion

The findings from the data analysis in this research show that 25 indicators were extracted and identified in Ziaabad, 34 in Qazvin, and 18 in Tehran. Despite the existence of commonalities and differences among the indicators extracted in each city, the difference in the number, type, and nature of the indicators and the non-uniformity of the indicators in each of the urban types show the impact of the scale and size of the city on the perception of the concept of quality of life and the compilation of indicators. The city's scale is closely related to the quality of life and indicators affecting the quality of life. In such a way, the change in the scale and size of the cities causes a change in the characteristics and characteristics of the cities and, finally, a change in the perception of the quality of life in the cities and the difference in important and effective indicators on the quality of life. Thus, the scale of cities is an issue that affects the quality of life from various aspects. Some indicators affecting the quality of life in large-scale cities may not affect the quality of life in small-scale cities. Conversely, some important indicators in small cities may not have any effect in explaining the quality of life in large-scale cities and metropolises. Therefore, the scale of cities is directly related to the perception of the concept of quality of life and the selection of effective indicators of quality of life.

Conclusion

The scale and size of cities are issues that, by affecting many aspects of the city, can cause changes in the characteristics and overall identity of cities. Changes in the scale and size of cities can lead to changes in people's perception of the concept of quality of life and differences in indicators affecting quality of life. Therefore, the scale and size of the city have a close relationship with the quality of life and the indicators affecting it.

The results of the analysis of this research show that the indicators of the quality of life in the three cities of Ziaabad (small city), Qazvin (medium city), and Tehran (large city), as study samples of the research, are different and diverse due to the difference in the scale and size of the cities. In Ziaabad, as a small example of the scale of the research, the priority is the cultural, social, and administrative areas, and the second priority is the issue of transportation and congestion; the costs of providing housing and environmental pollution have a significant impact on the quality of life. In Qazvin, as an example with a medium scale in the research, indicators of the economic field, facilities and services, urban infrastructure, and social and cultural issues impact the quality of life. As a large-scale example of social and cultural indicators in Tehran, housing traffic and transportation have become the most critical explanatory and effective factors in the quality of life in recent years.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work declaration of competing interest none.

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

بررسی تطبیقی عوامل مؤثر بر کیفیت زندگی با توجه مقیاس شهرها مطالعه موردی: شهرهای تهران، قزوین و ضیاءآباد

آرمین اسلامی^۱، محمد صالح شکوهی بیدهندی^۲ ✉، سمانه جلیلی صدرآباد^۳

۱- گروه شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه علم و صنعت ایران، تهران، ایران. رایانامه: armin_eshlami@arch.iust.ac.ir
۲- نویسنده مسئول، گروه شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه علم و صنعت ایران، تهران، ایران. رایانامه: shokouhi@iust.ac.ir
۳- گروه شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه علم و صنعت ایران، تهران، ایران. رایانامه: s_jalili@iust.ac.ir

اطلاعات مقاله

چکیده

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۳/۰۴/۰۲

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۳/۰۷/۰۶

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۳/۰۸/۱۳

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۳/۰۹/۲۱

واژگان کلیدی:

کیفیت زندگی،

اندازه شهر،

تهران،

قزوین،

ضیاءآباد.

کیفیت زندگی مفهومی چندبعدی است که به زمینه و شرایط زندگی مردم یک کشور یا منطقه تنیده است به همین علت تفاوت در ویژگی‌های شهرها می‌تواند موجب تفاوت در ادراک و مفهوم کیفیت زندگی شود. یکی از مهم‌ترین مفاهیمی که موجب تفاوت در ویژگی‌ها و خصوصیات شهرها می‌شود موضوع مقیاس و اندازه شهرها است. در سال‌های اخیر بسیار مشاهده شده است که سنجش کیفیت زندگی و انتخاب شاخص‌های کیفیت زندگی در شهرها بدون توجه به مقیاس و اندازه شهرها انجام شده است. با توجه به اهمیت مقیاس و اندازه شهرها در شهرسازی، هدف این پژوهش بررسی ارتباط میان مقیاس شهرها و تبیین و نحوه سنجش مفهوم کیفیت زندگی می‌باشد. جهت نیل به هدف پژوهش از روش تحلیلی رگرسیون گام‌به‌گام استفاده شد. پیرو همین امر شهرهای ضیاءآباد، قزوین و تهران با توجه به مقیاس و اندازه متفاوت آن‌ها به‌عنوان نمونه‌های مطالعاتی پژوهش انتخاب شدند. نتایج پژوهش حاکی از آن است که بسیاری از مظاهر و مناسبات شهری می‌تواند بر مفهوم کیفیت زندگی تأثیرگذار باشد که یکی از مهم‌ترین این مفاهیم موضوع مقیاس و اندازه شهرها می‌باشد. این مفهوم با تأثیرگذاری بر بسیاری از جنبه‌های شهری می‌تواند موجب تغییر در ویژگی‌ها و به‌طورکلی هویت شهرها شود. تغییر در مقیاس و اندازه شهرها می‌تواند منجر به تغییر در ادراک افراد از مفهوم کیفیت زندگی و تفاوت در شاخص‌های مؤثر بر کیفیت زندگی شود. درنهایت می‌توان بیان نمود که مقیاس و اندازه شهر با موضوع کیفیت زندگی و نحوه سنجش آن دارای رابطه تنگاتنگی می‌باشد و تغییر در آن می‌تواند موجب تغییر در شاخص‌های مؤثر بر کیفیت زندگی و به دنبال آن سنجش کیفیت زندگی در شهرها شود.

استناد: اسلامی، آرمین؛ شکوهی بیدهندی، محمد صالح و جلیلی صدرآباد، سمانه. (۱۴۰۳). بررسی تطبیقی عوامل مؤثر بر کیفیت زندگی با توجه مقیاس شهرها مطالعه موردی: شهرهای تهران، قزوین و ضیاءآباد. فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای انسانی، ۵۶ (۴)، ۶۸-۴۹.

<http://doi.org/10.22059/jhgr.2023.354231.1008579>

ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران

© نویسندگان

مقدمه

کیفیت زندگی استنباط و ادراک هر شخص از ساختارها و زمینه‌های فرهنگی، اجتماعی و ارزشی محیط زندگی خود می‌باشد و با آمل، اهداف، استانداردها و دغدغه‌های افراد رابطه تنگاتنگی دارد، و به صورت پیچیده‌ای تحت تأثیر سلامت فیزیکی، وضعیت روانی، میزان استقلال، روابط اجتماعی، اعتقادات و در ارتباط با محیط پیرامونی قرار می‌گیرد (Whoqol, 1998:1). کیفیت زندگی مفهومی، چندبعدی، پویا و چندوجهی است (Tiran, 2016: 59). که برای ارزیابی و سنجش استانداردهای زندگی افراد در تمام جنبه‌ها مورداستفاده قرار می‌گیرد (Chen et al, 2016: 50). این مفهوم به زمینه و شرایط زندگی مردم یک کشور یا منطقه مشخص وابسته و تنیده و دارای ماهیتی نسبی، پیچیده و متأثر از زمان و مکان و ارزش‌های فردی و اجتماعی است. علی‌رغم این نسبی بودن و پیچیدگی، مفهوم کیفیت زندگی جایگاه و اهمیت زیادی میان سیاست‌گذاران اجتماعی و برنامه‌ریزان شهری و منطقه‌ای دارا است (احدنژاد و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۸۶). در دهه‌های گذشته برای ارزیابی کیفیت زندگی شاخص‌هایی ارائه شده است. شاخص‌های کیفیت زندگی به‌عنوان اجزایی مؤثر و بنیادین، از اهمیت بسزایی در مطالعات و پژوهش‌های حوزه کیفیت زندگی برخوردارند. این شاخص‌ها می‌توانند نقش مهمی در ارتقاء یا تنزل سطح کیفیت زندگی در سکونتگاه‌های زیستی و شهرها ایفا کنند. شهرها شامل مجموعه‌ای از عناصر مادی مانند کالبد شهر و غیر کالبدی همانند فرهنگ، آداب‌ورسوم، باورها و هنجارها، رفتارها، آیین‌ها و نظایر این‌ها هستند و بستر زیست و فعالیت‌های شهرنشینان به حساب می‌آیند. شهرها بر اساس ویژگی‌ها و خصوصیت‌های خود به گونه‌های متفاوتی تقسیم می‌شوند. یکی از مهم‌ترین گونه‌بندی‌های شهرها، دسته‌بندی شهرها بر اساس مقیاس و اندازه شهر است. بر این اساس شهرها بر مبنای مقیاس و اندازه خود به گونه‌های متفاوتی تقسیم می‌شوند.

در سال‌های اخیر بر اثر عوامل متعددی مانند مدرنیسم و جهانی‌شدن، کیفیت زندگی در بسیاری از شهر با تنزل سطح مواجه شده است. این موضوع باعث شده است زندگی بشر در بسیاری از شهرها دچار چالش‌های بنیادینی شود. پیرو همین امر بسیاری از پژوهش‌ها و تحقیقات در واکاوی این موضوع و درصدد ارتقاء این مفهوم بنیادین انجام می‌شود و همواره عوامل متعددی را حول ارتقاء واکاوی این مفهوم موردبررسی قرار می‌دهند. یکی از مهم‌ترین این عوامل که می‌تواند تغییرات سطح کیفیت زندگی را موجب شود موضوع مقیاس و اندازه شهرها می‌باشد. تغییر در مقیاس و اندازه شهر می‌تواند بسیاری از مظاهر و مناسبات شهری را دگرگون سازد، کیفیت زندگی نیز می‌تواند یکی از این موارد باشد. از این رو بررسی ارتباط میان کیفیت زندگی و مقیاس و اندازه شهر موضوعی قابل توجهی است. امروزه پژوهشگران و محققان حوزه کیفیت زندگی نیز اغلب در پژوهش‌های خود که در شهرهای با مقیاس و اندازه‌های متفاوتی انجام می‌شود، از شاخص‌های مشابه و تقریباً یکسانی بدون توجه به مقیاس و اندازه شهر استفاده می‌کنند. در اغلب این پژوهش‌ها علی‌رغم وجود نمونه‌های مطالعاتی متفاوت از منظر مقیاس، وسعت و اندازه شهر، شاخص‌ها به صورت مشابه و یکسان برگزیده شده‌اند. یکسان‌انگاری شاخص‌های کیفیت زندگی در پژوهش‌ها و انتخاب شاخص‌های مشابه بدون توجه به ویژگی و ماهیت شهرها، این گونه تجلی می‌کند که مقیاس و اندازه شهر تأثیری بر کیفیت زندگی در شهرها ندارد و ادراک مفهوم کیفیت زندگی توسط افراد در تمامی شهرها بدون توجه به ویژگی‌ها، مقیاس و اندازه شهر یکسان می‌باشد. همین موضوع و پیرو آن یکسان‌انگاری شاخص‌های کیفیت زندگی بدون توجه به عواملی چون اندازه و مقیاس شهر به نظر می‌رسد می‌تواند یکی از مهم‌ترین دلایل تنزل سطح کیفیت زندگی در شهرها باشد.

با توجه به اهمیت موضوع کیفیت زندگی در عصر امروز به‌عنوان مقصود تمامی کوشش‌ها و تلاش‌های شهری، در این پژوهش سعی شده است تا تأثیر یا عدم تأثیر مقیاس و اندازه شهر بر مفهوم کیفیت زندگی و انتخاب شاخص‌های مؤثر بر

کیفیت زندگی مورد بررسی و کاوش قرار گیرد. از این رو این پژوهش در صدد پاسخ به این سؤال است که آیا تغییر در مقیاس و اندازه شهرها، می‌تواند موجب تغییر در سطح کیفیت زندگی و شاخص‌های مؤثر بر آن شود؟ زیرا مقیاس و اندازه شهر می‌تواند بسیاری از خصوصیات و مناسبات شهرها و تغییر دهند و با توجه به ماهیت چندوجهی کیفیت زندگی و تنیده بودن آن به زمان، مکان و شرایط زندگی مردم بررسی این مفهوم گامی بلند در جهت ارتقاء سطح کیفیت زندگی می‌باشد. پیرو همین امر سه گونه شهری با اندازه، وسعت، جمعیت متفاوت جهت انجام تحلیل‌های مربوطه و نیل به هدف اصلی پژوهش انتخاب گردیدند. جهت بررسی ارتباط بین مقیاس شهر و شاخص‌های مؤثر بر کیفیت زندگی، شهر تهران با جمعیت ۸۶۹۳۷۰۶ نفر و مساحت ۷۳۰ کیلومتر مربع، به‌عنوان شهر بزرگ یا نمونه بزرگ مقیاس پژوهش، شهر قزوین با جمعیت ۴۰۲۷۴۸ نفر و مساحت ۶۴،۱۳ مترمربع به‌عنوان شهر میانی یا نمونه با مقیاس متوسط و شهر ضیاءآباد با جمعیت ۸۳۸۵ به‌عنوان شهر کوچک یا نمونه کوچک مقیاس پژوهش برگزیده شده‌اند. آشکارسازی و تبیین این موضوع می‌تواند موجب ارتقاء سطح کیفیت زندگی و کارآمدی مطالعات و پژوهش‌های انجام شده در این حوزه شود.

مبانی نظری

کیفیت زندگی مفهومی چندبعدی و چندوجهی است که با توجه به ماهیت آن تعاریف متعددی برای آن ارائه شده است (Tiran, 2016: 59). همچنین این مفهوم به زمینه و شرایط زندگی مردم یک کشور یا منطقه مشخص وابسته و تنیده است (Das, 2008: 298). کیفیت زندگی دارای خصوصیات‌های عمومی تأیید شده‌ای است که به ویژگی‌های رضایت‌بخش و مناسب زندگی افراد دلالت دارد. همچنین یک تفاهم کلی وجود دارد که یک تعریف مناسب و جامع از کیفیت زندگی باید دو بعد بسیار مهم را که اساس و ساختار کیفیت زندگی را شکل می‌دهند، مشخص کند: بعد روان‌شناختی که به یک روند درونی وابسته است که حس رضایتمندی از زندگی را فراهم می‌کند و بعد محیطی و فیزیکی که به شرایط بیرونی وابسته است. در ساختار کیفیت زندگی به بعد اول بعد ذهنی و به بعد دوم، بعد عینی گفته می‌شود (Massam, 2002: 145). برخی محققان معتقدند که کیفیت زندگی دارای ساختاری منسجم است که شامل ابعاد ذهنی و عینی می‌شود و جنبه‌های مختلف تجربه زندگی را پوشش می‌دهد. این مفهوم را می‌توان به‌عنوان رفاه عمومی مردم و جوامع ساکن در شهرها و کیفیت محیطی که در آن زندگی می‌کنند تعریف کرد. از این منظر، کیفیت زندگی هم ویژگی‌های عینی (ویژگی‌های محیطی و مکانی خارجی) و هم ویژگی‌های ذهنی (بینش‌های فردی و درک شرایط موضوعی و غیرمادی) را در برمی‌گیرد (Al-Qawasmi, 2021: 1). با این حال باید پذیرفت که کیفیت زندگی مفهومی پیچیده است و در بطن آن، از ارزیابی رفاه اجتماعی یا جامعه تا ارزیابی خاص موقعیت‌های افراد یا گروه‌ها در سطوح مختلف قابل دستیابی است. به‌طور کلی برخی از مهم‌ترین تعاریف کیفیت زندگی از ابتدا تا به سال‌های اخیر به شرح زیر می‌باشد:

جدول ۱. تعاریف کیفیت زندگی از منظر صاحب‌نظران

صاحب‌نظر	تعاریف کیفیت زندگی
Pacione (1995)	کیفیت زندگی مفهومی است چندوجهی که در ارتباط مستقیم و عمیقی با محیط زندگی افراد می‌باشد و به وضعیت زیستی و جئوگرافی محیط مربوطه مانند، وضعیت هوا، وضعیت مسکن، وضعیت سواد، وضعیت فرهنگی و اجتماعی محیط و... بستگی دارد (به نقل از فتاحی و همکاران، ۱۳۹۱: ۳۸).
Nagler (1996)	کیفیت زندگی مفهومی اجتماعی و چندوجهی است که خود ماهیت واحدی ندارد بلکه افراد به آن معنا می‌بخشند (Collados & Duane, 1999: 446).
Scott (2004)	کیفیت زندگی مفهومی است انتزاعی که به سازوکار قابلیت‌های درونی فرد، جنبه‌های فردی با افراد دیگر و سیستم سیاسی یا جامعه‌ای که فرد به‌عنوان عضوی در آن زندگی می‌کند وابسته است (Zhao, 2004: 13).

																			هوا
*			*	*				*			*			*					وضعیت آلودگی صوتی
			*	*				*		*	*	*							وضعیت سواد و تحصیلات
*	*		*	*	*			*		*									کیفیت مسکن
	*	*						*			*	*	*	*	*	*	*	*	هزینه‌های تأمین زمین و مسکن
											*	*	*	*	*	*	*	*	اجاره‌بهای مسکن
			*	*	*						*	*	*	*	*	*	*	*	اندازه مسکن
						*		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	نرخ جرم و جنایت
*			*					*		*									وضعیت بیکاری
		*					*			*				*				*	روابط همسایگی
	*					*		*		*				*				*	دسترسی به مراکز فرهنگی
*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	کیفیت پارک‌ها و فضاهای سبز و باز
				*				*		*				*				*	کیفیت فضاهای عمومی
										*								*	هماهنگی قومی و فرهنگی
*								*		*				*			*	*	هزینه‌های زندگی
								*		*				*				*	کیفیت خیابان‌ها و پیاده‌روها
								*		*				*				*	اعتماد به مدیریت شهری
								*		*				*				*	کیفیت خدمات اداری
							*	*		*			*	*	*	*	*	*	دسترسی به امکانات ورزشی
*		*				*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	میزان درآمد
						*		*		*				*				*	وضعیت تعاملات اجتماعی
								*		*				*				*	کیفیت مبلمان شهری
				*														*	توجه به نیازهای معلولین در شهر
		*		*														*	کیفیت منظر شهری
				*														*	فرصت‌های اقتصادی در شهر
	*					*				*				*				*	وضعیت اشتغال در شهر
				*														*	وجود فضاهای مناسب کودکان
	*					*				*	*	*	*	*	*	*	*	*	امنیت زنان و کودکان در فضا
*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	وضعیت کلی امنیت در شهر
				*						*				*				*	کیفیت نور و روشنایی در فضا

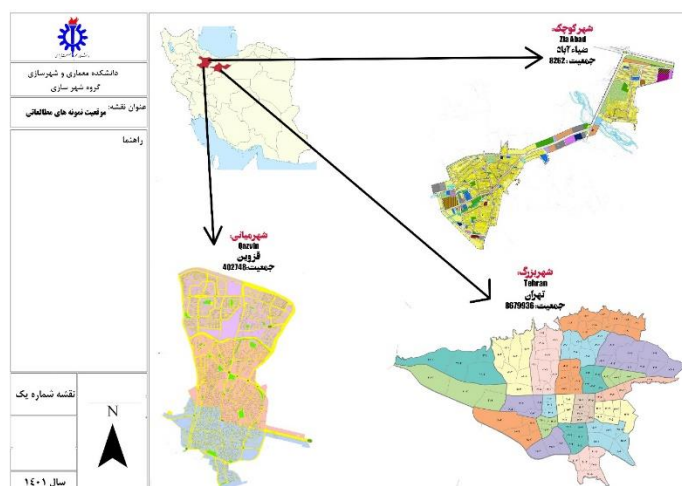

		*		*													جذابیت محل زندگی
				*						*							کیفیت خدمات و تجهیزات شهری
			*	*													تراکم جمعیتی
				*			*			*	*	*					کیفیت جمع‌آوری زباله شهری
				*													رسیدگی به شکایات مردمی
	*		*			*	*			*	*	*					دسترسی به مراکز درمانی
*			*			*	*				*	*	*				فرصت‌های فراغت و تفریح در شهر
	*									*		*	*				نظافت و پاکیزگی فضاهای شهری
*	*					*	*		*	*	*	*					کیفیت آموزش در شهر
							*		*				*	*			شلوغی و ازدحام
*													*				مشارکت مردم در تصمیمات محلی
	*					*	*		*				*				دسترسی به مراکز خرید
							*										قیمت کالاها و خدمات در شهر
							*										وضعیت میزان دستمزد در شهر
	*			*									*				اعتماد به نظام حقوقی و مردمی
				*													امید به زندگی
	*								*	*	*						دسترسی به مراکز آموزشی
									*								دسترسی به مراکز سوخت
									*								کیفیت خدمات بانکی در شهر
						*			*								کیفیت خدمات پستی در شهر
						*			*	*	*						کیفیت سیستم فاضلاب شهری
					*				*								میانگین پس‌انداز و توانایی مواجهه با هزینه‌های مالی غیرمنتظره

محدوده مورد مطالعه

با توجه به ماهیت پژوهش و لزوم انتخاب شهرهای با اندازه و مقیاس‌های متفاوت، شهرهای تهران، قزوین و ضیاءآباد به‌عنوان نمونه‌های مطالعاتی پژوهش انتخاب شده‌اند. شهر تهران به‌عنوان یکی از مهم‌ترین شهرهای ایران و بزرگ‌ترین کلان‌شهر خاورمیانه بیش از ۶۰۰ کیلومترمربع مساحت دارد. این شهر از شمال به سلسله جبال البرز، از شرق به لواسانات

و از غرب به کرج و از جنوب به ورامین محدود است. شهر تهران، از نظر تقسیمات اداری به ۲۲ منطقه و ۱۲۳ ناحیه و ۳۵۳ محله تقسیم می‌شود. تهران به‌عنوان وسیع‌ترین کلان‌شهر ایران، دارای جمعیتی معادل ۸۶۷۹۹۳۶ می‌باشد که به‌عنوان چهاردهمین پایتخت پرجمعیت دنیا و شهری دارای بیشترین درآمد مصوب، بیشترین تعداد محلات در زمره مهم‌ترین شهرهای بزرگ ایران و قاره آسیا قرار می‌گیرد (آمارنامه شهر تهران، ۱۳۹۸: ۴۵). شهر قزوین به‌عنوان مرکز استان قزوین دارای با جمعیت ۴۰۲۷۴۸ (مطابق آخرین سرشماری نفوس و مسکن انجام‌شده در سال ۱۳۹۵ توسط مرکز آمار ایران) با اهمیت‌ترین شهر استان است و در پهنه شمالی استان واقع شده است. از جمله ویژگی‌های مهم این شهر می‌توان به تاریخچه غنی، موقعیت ممتاز ارتباطی، نزدیکی به پایتخت، اقلیم مناسب و جاذبه‌های گردشگری بی‌شمار آن اشاره کرد. قزوین دارای ظرفیت‌های بسیاری است که موجب تبدیل آن به شهری مهاجرپذیر شده است، و مهاجرانی از استان‌های مجاور برای زندگی به آن مهاجرت کرده‌اند. به همین دلیل سطح کیفیت زندگی در این شهر مسئله بسیار با اهمیتی می‌باشد. شهر ضیاءآباد با جمعیت ۸۲۶۲ نفر یکی از شهرهای کوچک استان قزوین است که در فاصله ۶۰ کیلومتری جنوب غربی قزوین و در پهنه مرکزی استان واقع شده است. این شهر به علت سابقه تاریخی خود و قرارگیری در مجاور مسیرهای مواصلاتی از جایگاه قابل‌توجهی در استان قزوین برخوردار است.

شکل ۱. موقعیت شهرهای تهران، قزوین و ضیاءآباد در استان قزوین

روش پژوهش

در این پژوهش، روش تحقیق، کاربردی و مبتنی بر روش‌های کمی می‌باشد. برای گردآوری اطلاعات از تکمیل پرسشنامه در راستای جستجوی نظرات مردمی استفاده شده است. شاخص‌های مورد ارزیابی در تحقیق با تأکید بر انطباق‌پذیری با شهرهای بزرگ، میانی و کوچک و تطابق با وضعیت حال شهرسازی و پیشرفت‌های امروزی با مروری بر متون و منابع مرتبط استخراج گردیده‌اند. به عبارت دیگر، رویکرد حاکم بر این پژوهش روش پیمایشی با استفاده از پرسشنامه حول کیفیت زندگی شهری است، که در آن از مقیاس امتیاز گذاری پنج‌گانه طیف لیکرت استفاده شده است.

در راستای تحلیل داده‌ها و نیل به هدف پژوهش، پس از استخراج شاخص‌های ۶۰ گانه کیفیت زندگی، در ابتدا شاخص‌ها با استفاده از روش مورگان تحلیل شده و شاخص‌های ۶۰ گانه‌هایی پژوهش تدوین گردید. در ادامه برای تبیین و شناسایی ارتباط بین مقیاس و اندازه شهر با موضوع کیفیت زندگی و شاخص‌های کیفیت زندگی، با تحلیل شاخص‌ها، شاخص‌های مؤثر بر کیفیت زندگی که دارای بیشترین اهمیت و تأثیرگذاری بر کیفیت زندگی می‌باشند در هر یک از شهرهای بزرگ،

میانی و کوچک پژوهش در نرم‌افزار SPSS با استفاده از روش رگرسیون گام‌به‌گام تحلیل و استخراج گردید تا ارتباط بین مقیاس و اندازه شهر و انتخاب شاخص‌های مؤثر بر کیفیت زندگی در هر یک از شهرهای بزرگ، میانی و کوچک استخراج شود.

به‌منظور نمونه‌گیری در این پژوهش از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده که در آن همه اعضا از شانس برابر برای انتخاب برخوردارند، استفاده می‌شود و با استفاده از فرمول کوکران که یکی از فرمول‌های رایج برای به دست آوردن حجم نمونه در مطالعات شهری و اجتماعی است، تعداد نمونه محاسبه می‌شود. بر اساس فرمول کوکران برای شهر کوچک (ضیاءآباد) با جامعه آماری ۸۲۶۲ نفری، تعداد نمونه‌ای معادل با ۳۶۷ نفر لازم است و برای شهر میانی (قزوین) با جامعه آماری ۴۰۲۷۴۸ تعداد نمونه‌ای معادل با ۳۸۳ نفر و شهر تهران با جمعیت ۸۶۷۹۹۳۶ متعدد نمونه‌ای معادل ۳۸۴ نفر موردنیاز است. پایایی پرسشنامه‌های هر یک از شهرها بر اساس ضریب آلفای کرونباخ در نرم‌افزار SPSS محاسبه شد، که پایایی پرسشنامه شهر تهران (۰/۸۸۲) شهر قزوین (۰/۹۲۹) و شهر ضیاءآباد (۰/۹۶۱) به دست آمد که مقادیر فوق نشان می‌دهد که در هر سه پرسشنامه، گویه‌ها هم مسیر بوده و از هماهنگی، ثبات و انسجام درونی بالایی برخوردار هستند. شایان‌ذکر است پرسشنامه‌های این پژوهش در بهمن و اسفندماه سال ۱۴۰۰ گردآوری و تحلیل شده‌اند.

یافته‌ها

در این قسمت سعی شده است تا با استفاده از رگرسیون گام‌به‌گام از میان شاخص‌های ۶۰ گانه کیفیت زندگی، عوامل و شاخص‌هایی که بیشترین تأثیرگذاری و تبیین‌کنندگی را بر کیفیت زندگی در هر یک از شهرهای کوچک، میانی و بزرگ پژوهش دارند استخراج و تجزیه و تحلیل شود. به‌طورکلی در این قسمت از پژوهش درصد شناسایی و تبیین شاخص‌هایی هستیم که بیشترین اثرگذاری و تبیین‌کنندگی را بر سطح کیفیت زندگی هر یک از شهرهای کوچک، میانی و بزرگ دارا می‌باشند تا ارتباط میان مقیاس و اندازه شهر و شاخص‌های مؤثر بر کیفیت زندگی تبیین و آشکار شود.

شناسایی شاخص‌های مؤثر بر کیفیت زندگی در نمونه‌های مطالعاتی

برای شناسایی با اهمیت‌ترین و مؤثرترین شاخص‌های کیفیت زندگی در نمونه‌های مطالعاتی جهت نیل به هدف پژوهش مبنی بر تأثیرگذاری یا عدم تأثیر مقیاس و اندازه شهر بر شاخص‌های مؤثر بر کیفیت زندگی در شهرها یا به عبارتی تعیین شاخص‌هایی که بیشترین اثرگذاری و تبیین‌کنندگی را در ارتقاء کیفیت زندگی در شهر کوچک‌مقیاس، شهرهایی با مقیاس متوسط و شهرهای بزرگ‌مقیاس دارا می‌باشند، با توجه به دیدگاه شهروندان وضعیت شهرهای مربوطه، از روش تحلیل رگرسیونی چندمتغیره (گام‌به‌گام) استفاده می‌شود. در این پژوهش، متغیر وابسته (میزان رضایتمندی از کیفیت زندگی شهری در شهرها) و متغیرهای مستقل تمامی شاخص‌های ۶۰ گانه کیفیت زندگی موجود در جدول ۲ می‌باشد.

در تحلیل رگرسیونی، به‌منظور تعیین اهمیت نسبی هر یک از متغیرهای مستقل، می‌توان از ضرایب بتا استفاده کرد. در این تحلیل از روش گام‌به‌گام استفاده شده است. در این روش که پرکاربردترین روش برای ساخت مدل رگرسیونی است، متغیرهای مستقل به ترتیب اهمیت وارد معادله می‌شوند؛ با این تفاوت که هر بار بعد از ورود یک متغیر، متغیرهایی که تاکنون وارد نشده‌اند، مجدداً بررسی می‌شوند و اگر سطح معناداری‌شان کاسته شد، از مدل خارج می‌شوند، وگرنه باقی می‌مانند.

در تحلیل رگرسیونی گام‌به‌گام در وهله اول مدلی که ضریب تعیین تعدیل‌شده بالاتری نسبت به سایر مدل‌های ارائه‌شده

دارد، به عنوان مدل نهایی، جهت تحلیل‌های پژوهش انتخاب می‌شود. در تحلیل رگرسیونی مربوط به شهر ضیاءآباد، مدل انتخاب شده با ضریب تعیین تعدیل شده، $0/737$ در میان سایر مدل‌های ارائه شده در تحلیل، دارای بیشترین ضریب تعیین تعدیل شده می‌باشد و به عنوان مدل نهایی تحلیل برگزیده می‌شود ضریب همبستگی مدل نهایی برابر با $0/869$ و ضریب تعیین مدل برابر با $0/755$ می‌باشد که نشانگر سهم حدود ۷۵ درصدی مدل مربوطه در تبیین پراکندگی متغیر وابسته می‌باشد. از سویی دیگر نزدیکی مقدار ضریب تعیین مدل ($0/755$) با ضریب تعیین تعدیل شده ($0/737$) نشانگر آن است که متغیرهای به کار رفته در مدل، توانسته‌اند به خوبی به کار آیند و برازش مناسبی ارائه دهند. در تحلیل رگرسیونی مربوط به شهر قزوین، مدل انتخاب شده با ضریب تعیین تعدیل شده، $0/929$ در میان سایر مدل‌های ارائه شده در تحلیل، دارای بیشترین ضریب تعیین تعدیل شده می‌باشد و به عنوان مدل نهایی تحلیل برگزیده می‌شود ضریب همبستگی مدل نهایی برابر با $0/967$ و ضریب تعیین مدل برابر با $0/935$ می‌باشد که نشانگر سهم حدود ۹۴ درصدی مدل مربوطه در تبیین پراکندگی متغیر وابسته می‌باشد. از سویی دیگر نزدیکی مقدار ضریب تعیین مدل ($0/935$) با ضریب تعیین تعدیل شده ($0/929$) نشانگر آن است که متغیرهای به کار رفته در مدل، توانسته‌اند به خوبی به کار آیند و برازش مناسبی ارائه دهند. در تحلیل رگرسیونی مربوط به شهر تهران، مدل انتخاب شده با ضریب تعیین تعدیل شده، $0/646$ در میان سایر مدل‌های ارائه شده در تحلیل، دارای بیشترین ضریب تعیین تعدیل شده می‌باشد و به عنوان مدل نهایی تحلیل برگزیده می‌شود ضریب همبستگی مدل نهایی برابر با $0/814$ و ضریب تعیین مدل برابر با $0/662$ می‌باشد که نشانگر سهم حدود ۸۲ درصدی مدل مربوطه در تبیین پراکندگی متغیر وابسته می‌باشد. از سویی دیگر نزدیکی مقدار ضریب تعیین مدل ($0/662$) با ضریب تعیین تعدیل شده ($0/646$) نشانگر آن است که متغیرهای به کار رفته در مدل، توانسته‌اند به خوبی به کار آیند و برازش مناسبی ارائه دهند.

جدول ۳. مدل‌های نهایی برگزیده در تحلیل رگرسیونی گام به گام

مدل	ضریب همبستگی	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده	خطای معیار برآورد
شهر ضیاءآباد	$0/869$	$0/755$	$0/737$	$0/501$
شهر قزوین	$0/967$	$0/935$	$0/929$	$0/236$
شهر تهران	$0/814$	$0/662$	$0/646$	$0/580$

گام بعدی ورود شاخص‌ها به تحلیل رگرسیون و سنجش میزان تبیین و تأثیرگذاری آن‌ها بر متغیر وابسته می‌باشد که در جریان این تحلیل برای هر یک از نمونه‌های مطالعاتی تمامی شاخص‌های ۶۰ گانه کیفیت زندگی وارد تحلیل رگرسیونی می‌شوند تا شاخص‌های با اهمیت و مؤثر بر کیفیت زندگی شناسایی و استخراج شوند. جدول شماره ۵ نشان دهنده مشخصات عوامل نهایی مؤثر بر کیفیت زندگی در شهر ضیاءآباد جدول شماره ۶ نشان دهنده مشخصات عوامل نهایی مؤثر بر کیفیت زندگی در شهر قزوین و جدول شماره ۷ نشان دهنده مشخصات عوامل نهایی مؤثر بر کیفیت زندگی در شهر تهران می‌باشد. با استفاده از این تحلیل، شاخص‌های مؤثر بر ارتقاء کیفیت زندگی در نمونه‌های مطالعاتی به دست می‌آید. در همین باره شاخص‌هایی که دارای بیشترین تبیین‌کنندگی و اثرگذاری بر سطح کیفیت زندگی در شهرهای بزرگ می‌باشند به عنوان عوامل مؤثر بر ارتقاء سطح کیفیت زندگی در این شهرها در نظر گرفته می‌شود.

جدول ۴. شاخص‌های نهایی با اهمیت و مؤثر بر کیفیت زندگی در شهر ضیاءآباد

عوامل	ضرایب استاندارد نشده		ضرایب استاندارد شده	
	ضریب بتا (β)	خطای معیار	ضریب بتا (β)	آزمون T
مقدار ثابت	۱/۱۱۲	۰/۰۴۴	-	۶/۹۴۶
۱ شلوغی و ازدحام	-۰/۴۸۳	۰/۰۳۹	-۰/۴۹۲	-۱۲/۴۶۸
۲ کیفیت خدمات اداری	-۰/۴۴۹	۰/۰۴۱	۰/۴۶۴	۱۰/۹۱۸
۳ جذابیت محل زندگی	-۰/۲۲۸	۰/۰۳۲	۰/۲۸۱	۷/۲۴۷
۴ کیفیت فضاهای عمومی	-۰/۲۳۳	۰/۰۳۹	۰/۲۵۶	۶/۰۲۸
۵ وضعیت هزینه‌های زندگی	-۰/۲۰۲	۰/۰۳۲	-۰/۲۱۹	-۶/۲۳۱
۶ آلودگی صوتی	-۰/۱۵۶	۰/۰۲۶	۰/۲۱۷	۵/۹۷۵
۷ تراکم جمعیتی	-۰/۱۸۵	۰/۰۳۹	۰/۲۰۶	۴/۷۸۹
۸ آلودگی هوا	-۰/۱۳۵	۰/۰۲۳	-۰/۲۰۵	-۴/۸۰۶
۹ هماهنگی‌های قومی و فرهنگی	۰/۱۶۰	۰/۰۳۳	۰/۱۹۲	۴/۸۷۴
۱۰ وضعیت تعاملات اجتماعی	-۰/۱۵۷	۰/۰۳۴	-۰/۱۷۸	۴/۶۰۱
۱۱ کیفیت خیابان‌ها و پیاده‌روها	-۰/۲۵۸	۰/۰۶۰	۰/۱۷۶	۴/۲۷۷
۱۲ توانایی خرید خودرو	-۰/۱۶۰	۰/۰۳۵	۰/۱۶۵	۴/۶۴۵
۱۳ وضعیت حمل‌ونقل عمومی در شهر	-۰/۱۶۳	۰/۰۴۰	۰/۱۶۴	۴/۰۵۶
۱۴ دسترسی به مراکز فرهنگی	-۰/۱۴۷	۰/۰۳۱	۰/۱۶۴	۴/۷۶۳
۱۵ امید به زندگی	-۰/۱۲۵	۰/۰۳۰	-۰/۱۵۸	۴/۱۸۰
۱۶ هزینه‌های تأمین زمین و مسکن در شهر	-۰/۱۴۶	۰/۰۴۰	-۰/۱۴۸	-۳/۶۹۴
۱۷ اعتماد به مدیریت شهری و ارگان‌های دولتی	-۰/۱۵۷	۰/۰۵۲	۰/۱۴۶	۳/۰۱۸
۱۸ وضعیت پارکینگ در شهر	-۰/۱۴۳	۰/۰۳۹	۰/۱۳۰	۳/۶۷۵
۱۹ میزان دستمزد در شهر	-۰/۱۱۳	۰/۰۳۴	۰/۱۲۸	۳/۳۶۲
۲۰ وضعیت دسترسی به گاز	-۰/۱۲۳	۰/۰۳۹	-۰/۱۲۵	۳/۱۱۶
۲۱ وضعیت دسترسی به برق	-۰/۱۱۷	۰/۰۳۶	۰/۱۲۳	۳/۲۸۵
۲۲ فرصت‌های فراغت و تفریح	-۰/۱۱۷	۰/۰۴۴	۰/۱۲۲	۲/۶۴۹
۲۳ رسیدگی به شکایات مردمی	-۰/۰۹۰	۰/۰۳۰	۰/۱۰۵	۲/۹۹۶
۲۴ کیفیت منظر شهری	-۰/۱۱۱	۰/۰۴۰	۰/۱۰۵	۲/۷۶۲
۲۵ وقوع جرم و جنایت	-۰/۰۶۱	۰/۰۲۵	-۰/۰۷۷	-۲/۴۴۵

در شهر ضیاءآباد، شاخص‌های شلوغی و ازدحام ($\beta = ۰/۴۹۲$)، کیفیت خدمات اداری ($\beta = ۰/۴۶۴$)، جذابیت محل زندگی ($\beta = ۰/۲۸۱$) دارای بیشترین تأثیر بر روی مفهوم کیفیت زندگی می‌باشند. شهر ضیاءآباد به‌عنوان یکی از مهم‌ترین شهرهای کوچک در استان قزوین به علت غنی بودن از منابع طبیعی و تفریحی و محصولات کشاورزی مانند گردو انگور همه‌ساله در فصول بهار، تابستان و پاییز مورد توجه بسیاری از گردشگران و ساکنین شهرهای اطراف قرار می‌گردد که به علت بافت قدیمی و عرض کم معابر اغلب در بسیاری از روزها خیابان و فضاهای مهم شهری دچار شلوغی و ازدحام بسیاری می‌شود که همین عامل موجب تحت تأثیر قرار گرفتن شدید کیفیت زندگی افراد می‌شود. از سوی دیگر کیفیت بسیار پایین خدمات اداری در این شهر موجب بروز نارضایتی‌های بسیار و مراجعه ساکنین این شهر به مراکز استان شده است که این عامل نیز یکی از مهم‌ترین عوامل تبیین کیفیت زندگی می‌باشد. در مقابل یکی از اغلب شهر کوچک به علت وسعت و اندازه کوچک آن اکثر ساکنین یکدیگر را می‌شناسند یا باهم دارای نسبت‌های فامیلی می‌باشند و تعاملات اجتماعی قوی با یکدیگر دارند و از سوی دیگر به علت وسعت کم شهر، بستر برای وقوع جرم و جنایت کمتر می‌باشد و کنترل نهادهای امنیتی بر وقوع جرم و جنایت آسان‌تر از سایر شهرها می‌باشد از این رو وضعیت وقوع جرم و جنایت در این شهر در میزان اندکی قرار دارد و این شاخص دارای تأثیر چندانی بر کیفیت زندگی نمی‌باشد و دارای ضریب بتای اندک ($\beta = ۰/۰۷۷$) می‌باشد. در نگاه

کلی می‌توان بیان نمود که شاخص‌های کالبدی و اجتماعی در تبیین کیفیت زندگی شهر ضیاءآباد نسبت به شاخص‌های اقتصادی و فرهنگی دارای نقش پررنگ‌تری می‌باشند.

جدول ۵. شاخص‌های نهایی با اهمیت و مؤثر بر کیفیت زندگی در شهر قزوین

عوامل	ضرایب استاندارد نشده		ضرایب استاندارد شده		سطح معنی‌داری
	ضریب بتا (β)	خطای معیار	ضریب بتا (β)	آزمون T	
مقدار ثابت	۰/۳۵۲	۰/۱۶۳	-	۲/۱۵۵	۰/۰۳۲
۱ دسترسی به برق	۰/۶۴۸	۰/۰۳۶	۰/۷۰۹	۱۷/۹۵۳	۰/۰۰
۲ قیمت کالاها و خدمات در شهر	-۰/۶۲۰	۰/۰۳۳	-۰/۷۰۰	-۱۸/۸۲۵	۰/۰۰
۳ توانایی خرید خودرو	۰/۵۳۰	۰/۰۳۴	۰/۶۳۸	۱۵/۵۵۵	۰/۰۰
۴ تراکم جمعیتی	۰/۵۸۱	۰/۰۳۰	۰/۶۲۷	۱۹/۱۴۰	۰/۰۰
۵ دسترسی به گاز	۰/۵۷۷	۰/۰۳۹	۰/۶۲۶	۱۴/۷۷۰	۰/۰۰
۶ میانگین پس‌انداز و توانایی مواجهه با هزینه‌های غیرمنتظره	۰/۴۴۸	۰/۰۳۱	۰/۴۹۲	۱۴/۲۴۲	۰/۰۰
۷ وضعیت نظافت و پاکیزگی در شهر	۰/۳۸۶	۰/۰۳۰	۰/۴۳۰	۱۲/۸۹۰	۰/۰۰
۸ کیفیت منظر شهری	۰/۳۸۰	۰/۰۳۲	۰/۴۰۰	۱۲/۰۱۸	۰/۰۰
۹ فرصت‌های فراغت و تفریح در شهر	۰/۲۳۱	۰/۰۲۹	۰/۳۰۸	۷/۸۸۸	۰/۰۰
۱۰ هزینه‌های تأمین زمین و مسکن	-۰/۲۸۶	۰/۰۳۹	-۰/۲۸۸	-۷/۳۸۸	۰/۰۰
۱۱ کیفیت خدمات اداری	۰/۲۷۰	۰/۰۳۲	۰/۲۵۸	۸/۳۹۹	۰/۰۰
۱۲ امید به زندگی در شهر	۰/۲۱۲	۰/۰۲۴	۰/۲۵۰	۸/۶۵۶	۰/۰۰
۱۳ اندازه مسکن	۰/۲۱۱	۰/۰۲۵	۰/۲۴۲	۸/۴۴۶	۰/۰۰
۱۴ روابط همسایگی	۰/۲۰۲	۰/۰۲۵	۰/۲۳۲	۸/۰۸۲	۰/۰۰
۱۵ کیفیت خدمات پستی	۰/۲۰۲	۰/۰۲۶	۰/۲۳۰	۷/۶۶۴	۰/۰۰
۱۶ وضعیت پیاده‌روی	۰/۱۷۴	۰/۰۲۲	۰/۲۱۷	۷/۸۷۲	۰/۰۰
۱۷ سطح سواد و تحصیلات در شهر	۰/۲۲۵	۰/۰۲۵	۰/۲۰۶	۹/۰۶۶	۰/۰۰
۱۸ هماهنگی‌های قومی و فرهنگی	۰/۱۶۸	۰/۰۳۳	۰/۱۹۶	۵/۱۵۲	۰/۰۰
۱۹ فرصت‌های اقتصادی در شهر	۰/۱۵۱	۰/۰۲۲	۰/۱۹۵	۶/۷۸۴	۰/۰۰
۲۰ دسترسی به مراکز فرهنگی	۰/۱۵۳	۰/۰۲۷	۰/۱۸۴	۵/۶۰۱	۰/۰۰
۲۱ کیفیت فضاهای عمومی	۰/۱۳۷	۰/۰۲۴	۰/۱۶۷	۵/۵۷۷	۰/۰۰
۲۲ شلوغی و ازدحام در شهر	-۰/۱۳۸	۰/۰۲۹	-۰/۱۵۷	-۴/۷۰۷	۰/۰۰
۲۳ کیفیت جمع‌آوری زباله در شهر	۰/۱۲۷	۰/۰۲۷	۰/۱۴۴	۴/۶۵۸	۰/۰۰
۲۴ توجه به نیازهای معلولین و سالمندان در شهر	۰/۱۱۵	۰/۰۲۹	۰/۱۲۰	۳/۹۵۷	۰/۰۰
۲۵ کیفیت خیابان‌ها و پیاده‌روها	۰/۰۹۹	۰/۰۲۷	۰/۱۰۸	۳/۶۸۱	۰/۰۰
۲۶ اعتماد به نظام حقوقی و مردمی	۰/۰۹۷	۰/۰۳۳	۰/۱۰۱	۲/۹۷۲	۰/۰۰۳
۲۷ وضعیت پارکینگ خودرو در شهر	۰/۰۷۸	۰/۰۲۴	۰/۰۹۲	۳/۲۴۷	۰/۰۰۱
۲۸ وضعیت هزینه‌های زندگی	-۰/۰۸۳	۰/۰۳۴	-۰/۰۸۲	-۲/۴۲۰	۰/۰۱
۲۹ دسترسی به مراکز آموزشی در شهر	۰/۰۷۰	۰/۰۱۷	۰/۰۸۲	۴/۰۹۸	۰/۰۰
۳۰ وضعیت اشتغال در شهر	۰/۰۶۲	۰/۰۲۹	۰/۰۸۰	۲/۱۳۱	۰/۰۳
۳۱ کیفیت خدمات بانکی در شهر	۰/۰۷۸	۰/۰۲۷	۰/۰۷۹	۲/۹۲۰	۰/۰۰۴
۳۲ کیفیت مسکن	۰/۰۵۵	۰/۰۲۶	۰/۰۷۰	۲/۰۷۴	۰/۰۳
۳۳ وقوع جرم و جنایت در شهر	-۰/۰۵۵	۰/۰۲۴	-۰/۰۶۰	-۲/۳۰۹	۰/۰۲
۳۴ کیفیت آموزش در شهر	۰/۰۳۳	۰/۰۱۲	۰/۰۴۷	۲/۸۲۸	۰/۰۰۵

امروزه برق و دسترسی به برق دارای نقش بسزایی در زندگی انسان‌ها می‌باشد و می‌توان بیان نمود که در تمام مظاهر و مناسبات شهری برق دخیل می‌باشد. وضعیت نامناسب زیرساخت‌های برق در شهر قزوین علی‌الخصوص در فصل تابستان موجب بروز معضلات بسیاری در شهر قزوین شده است که این موضوع موجب شده است مه چالش‌های بنیادینی برای ساکنین و شهروندان و بسیاری از امور در شهر قزوین به وجود آید از این‌رو با توجه به اهمیت برق و بروز چالش‌های متعدد

در بخش‌های مختلف در شهر قزوین بر اثر معضلات موجود در این بخش، شاخص دسترسی به برق دارای بیشترین اهمیت در تبیین کیفیت زندگی در شهر قزوین می‌باشد. قیمت کالاها و خدمات در شهر نیز بر به علت عدم پیروی از روندی مناسب و ایجاد معضلات بسیار برای شهروندان در رده بعدی عوامل مؤثر بر کیفیت زندگی قرار می‌گیرد. از سوی دیگر نامناسب بودن و ناکارآمدی ناوگان حمل‌ونقل عمومی شهر قزوین موجب شده است که اغلب افراد برای عبور و مرور در شهر و انجام امور خویش به وسیله نقلیه شخصی نیاز پیدا کنند. که همین امر موجب اهمیت یافتن این شاخص در تبیین کیفیت زندگی در شهر قزوین می‌شود. در نهایت می‌توان بیان نمود که در شهر قزوین اغلب شاخص‌های زیرساختی و اقتصادی در تبیین کیفیت زندگی نسبت به شاخص‌های اجتماعی و فرهنگی دارای نقش پررنگی تری می‌باشند.

جدول ۶. شاخص‌های نهایی با اهمیت و مؤثر بر کیفیت زندگی در شهر تهران

عوامل	ضرایب استاندارد نشده		ضرایب استاندارد شده	
	ضریب بتا (β)	خطای معیار	ضریب بتا (β)	آزمون T
مقدار ثابت	۰/۶۳۰	۰/۲۸۴	-	۲/۲۱۳
۱ کیفیت خیابان و پیاده‌روها	۰/۳۲۲	۰/۰۳۸	۰/۳۲۲	۸/۵۴۶
۲ هماهنگی‌های قومی و فرهنگی	۰/۲۶۷	۰/۰۳۶	۰/۲۷۸	۷/۴۰۸
۳ وضعیت اشتغال در شهر	۰/۱۷۲	۰/۰۳۵	۰/۲۰۸	۴/۹۶۶
۴ مشارکت مردم در تصمیمات محلی	۰/۲۲۳	۰/۰۴۲	۰/۲۰۶	۵/۲۸۵
۵ توانایی خرید خودرو	۰/۱۸۸	۰/۰۴۱	۰/۲۰۴	۴/۵۹۴
۶ دسترسی به آب	۰/۱۹۶	۰/۰۴۲	۰/۲۰۰	۴/۶۵۷
۷ اندازه مسکن	۰/۱۷۳	۰/۰۳۸	۰/۱۸۸	۴/۵۳۸
۸ دسترسی به گاز	۰/۲۰۳	۰/۰۴۵	۰/۱۸۶	۴/۴۷۳
۹ میانگین پس‌انداز و توانایی مواجهه با هزینه‌های غیرمنتظره	۰/۱۸۲	۰/۰۴۸	۰/۱۸۴	۳/۷۶۳
۱۰ کیفیت خدمات و تجهیزات شهری	۰/۱۳۷	۰/۰۳۴	۰/۱۵۴	۴/۰۲۳
۱۱ وضعیت پیاده‌روی	۰/۱۱۷	۰/۰۳۳	۰/۱۳۱	۳/۵۱۴
۱۲ اجاره‌بهای مسکن	۰/۱۵۵	۰/۰۴۶	-۰/۱۲۶	-۳/۳۸۷
۱۳ فرصت‌های فراغت و تفریح در شهر	۰/۱۱۸	۰/۰۳۵	۰/۱۲۶	۳/۳۴۸
۱۴ کیفیت مسکن	۰/۱۰۱	۰/۰۳۲	۰/۱۲۲	۳/۱۶۵
۱۵ اعتماد به مدیریت شهری و ارگان‌های دولتی	۰/۱۲۰	۰/۰۴۴	۰/۱۲۱	۲/۷۴۳
۱۶ امید به زندگی	۰/۱۲۳	۰/۰۴۰	۰/۱۱۷	۳/۰۶۹
۱۷ امنیت زنان و کودکان	۰/۰۹۹	۰/۰۵۰	۰/۰۹۷	۱/۹۶۰
۱۸ روابط همسایگی	۰/۰۹۵	۰/۰۳۷	۰/۰۹۴	۲/۵۶۷

در شهر تهران کیفیت خیابان‌ها و پیاده‌روها به علت وضعیت بسیار ترافیکی و حمل‌ونقلی این شهر در صدر شاخص‌های مؤثر بر کیفیت زندگی قرار می‌گیرد. عدم وجود هماهنگی فرهنگی و قومی در میان ساکنین بر خلاف شهرهای کوچک و روابط و تعاملات بسیار ضعیف میان شهروندان در شهر موجب شده است که فقدان و معضلات جدی در حوزه تعاملات و هماهنگی‌های قومی و فرهنگی به وجود آید. از سوی دیگر وضعیت نابسامان مسکن در شهر تهران و کوچک‌تر شدن مسکن و افزایش قیمت نجومی آن در شهر تهران منجر به اهمیت یافتن بی‌سابقه شاخص‌های مسکن در تبیین کیفیت زندگی این شهر شده‌اند. که این موضوع امروزه در بسیاری از کلان‌شهرهای ایران صدق می‌کند. در نگاه کلی‌تر می‌توان بیان نمود که در شهرهای کوچک تعداد شاخص‌های بیشتری در تبیین کیفیت زندگی مؤثر هستند که این تعدد شاخص‌ها با بزرگ‌تر شدن مقیاس شهرها کاهش می‌یابد. از سوی دیگر امروزه در شهرهای بزرگ مقیاس اغلب شاخص‌های موجود در حوزه مسکن و حمل‌ونقل و شاخص‌های اجتماعی دارای بیشترین تأثیر بر کیفیت زندگی می‌باشند. در حالی که در شهرهای

میانی شاخص‌های زیرساختی و اقتصادی این نقش را ایفا می‌کنند و در شهرهای کوچک شاخص‌های کالبدی و اجتماعی دارای بیشترین تأثیر می‌باشند. از موارد قابل توجه وجود شاخص‌های حوزه مسکن در میان شاخص‌های مؤثر بر کیفیت زندگی در هر سه گونه شهری می‌باشد که این امر نشان از اهمیت حوزه مسکن در تبیین کیفیت زندگی انسان‌ها است. از نکات دیگر به اهمیت موضوع مشارکت در تبیین کیفیت زندگی شهرهای بزرگ و عدم وجود آن در شهرهای کوچک و میانی می‌توان اشاره کرد.

بحث

کیفیت زندگی مفهومی چندبعدی و چندوجهی است که به زمینه و شرایط زندگی مردم یک کشور یا منطقه مشخص وابسته و تنیده است کیفیت زندگی مفهومی دارای ارتباط تنگاتنگی با بسیاری از مفاهیم مهم شهری می‌باشد. یکی از مهم‌ترین این مفاهیم موضوع مقیاس و اندازه شهرها می‌باشد. تغییر در وسعت و اندازه شهر و بزرگ‌تر و کوچک‌تر شدن شهرها می‌تواند موجب تغییر در بسیاری از ویژگی‌ها و خصوصیات‌های شهرها شود. بررسی و تحلیل داده‌های نشان می‌دهد که از میان شاخص‌های ۶۰ گانه منتخب پژوهش، در شهر ضیاءآباد (شهر کوچک) ۲۵ شاخص، در شهر قزوین (شهر میانی) ۳۴ شاخص و در شهر تهران (شهر بزرگ) ۱۸ شاخص دارای بیشترین میزان تبیین و تأثیرگذاری بر مفهوم کیفیت زندگی می‌باشند.

واکاوی شاخص‌های نهایی استخراج‌شده از تحلیل رگرسیون گام‌به‌گام در نمونه‌های مطالعاتی نشان می‌دهد که در شهر ضیاءآباد به‌عنوان نمونه کوچک مقیاس پژوهش، در اولویت اول حوزه‌های فرهنگی، اجتماعی و اداری تأثیر بسزایی بر سطح کیفیت زندگی دارا می‌باشند. امروزه در بسیاری از شهرهای کوچک کاربری‌های و مراکز فرهنگی آن‌گونه که باید پیش‌بینی نشده‌اند و اغلب نیز دارای سطح مطلوب و قابل قبولی نمی‌باشند، که همین عامل باعث عدم استقبال افراد از این مراکز می‌شوند. از سوی دیگر بر اثر همبستگی اجتماعی قوی در میان افراد و اهمیت والای مفاهیم اجتماعی و فرهنگی در میان اهالی شهرهای کوچک شاخص‌های موجود در حوزه اجتماعی دارای اهمیت بسیاری در تبیین کیفیت زندگی می‌باشند این موضوع در شهر ضیاءآباد نیز صادق است. موضوع دیگری که در تبیین کیفیت زندگی شهرهای کوچک دارای نقش بسزایی است حوزه ادارات و ارتباطات بین ارگان‌های اداری و دولتی و مردم می‌باشد. طبق بررسی‌های انجام‌شده در شهر ضیاءآباد خدمات اداری بر اثر عواملی متعددی از قبیل عدم نظارت و مدیریت مناسب، استفاده از افراد غیرمتخصص، میزان حقوق دریافتی اندک و... در سطح مطلوبی قرار ندارد. اغلب شهرهای کوچک در ایران از این امر مستثنی نیستند. در اولویت دوم موضوع حمل‌ونقل و ازدحام و هزینه‌های تأمین مسکن و آلودگی‌های زیست‌محیطی می‌باشند. وضعیت نامناسب حمل‌ونقل همگانی در شهر ضیاءآباد معضلات و چالش‌های متعددی را برای شهروندان ایجاد کرده است از سوی دیگر کاهش عرضه مسکن و افزایش تقاضای مسکن در شهر ضیاءآباد و کمبود زمین‌های موجود در بافت درون شهری موجب شده است که هزینه‌های تأمین زمین و مسکن در این شهر به طرز قابل توجهی افزایش یابد. شلوغی و ازدحام در خیابان‌ها و فضاهای شهری این شهر نیز بر اثر عواملی چون قدیمی بودن معابر، عرض اندک معابر و کیفیت پایین معابر و فضاهای شهری موجب اهمیت موضوع شلوغی و ازدحام در این شهر شده است. در نهایت شهر ضیاءآباد دارای آب‌وهوای مطلوب و مناسبی می‌باشند که در سال‌های اخیر بر اثر ایجاد شهرک‌ها و مراکز صنعتی متعدد در اطراف آن، این موهبت نیکو در حال از دست رفتن می‌باشد که بسیار می‌تواند وضعیت کیفیت زندگی را تحت تأثیر خویش قرار دهد. با توجه به شباهت بسیاری از شهرهای کوچک با یکدیگر در اغلب شاخص‌ها و حوزه‌های شهری، بسیاری از مفاهیم بیان‌شده در شهر ضیاءآباد برای

اغلب شهرهای کوچک می‌تواند صادق باشد.

در شهر قزوین به‌عنوان نمونه‌ای با مقیاس متوسط در پژوهش، شاخص‌های حوزه اقتصادی، امکانات و خدمات و زیرساخت شهری و مسائل اجتماعی و فرهنگی دارای بیشترین تأثیرگذاری بر وضعیت کیفیت زندگی می‌باشند. امروزه با تمرکز بسیاری سرمایه‌گذاری‌ها و فرصت‌های اقتصادی شهرهای بزرگ، شهرهای میانی از مناظر اقتصادی دچار چالش‌ها و مسائل مهمی شده‌اند. که همین عامل موجب مسائل و معضلات بسیاری مانند ترک جمعیت و از بین رفتن زمینه رقابت در امور اقتصادی شده است. از سوی دیگر خدمات و امکانات شهری و به‌طور کلی برخی از زیرساخت‌های ضروری شهری به یکی از بنیادی‌ترین مسائل تبیین‌کننده کیفیت زندگی در شهرهای میانی تبدیل شده است.

در کلان‌شهر تهران به‌عنوان نمونه بزرگ مقیاس پژوهش شاخص‌های حوزه اجتماعی و فرهنگی، موضوع مسکن و موضوع تردد و حمل‌ونقل در سال‌های اخیر به مهم‌ترین عوامل تبیین‌کننده و مؤثر بر کیفیت زندگی تبدیل شده‌اند. در سال‌های اخیر بسیاری از شهرهای بزرگ و کلان‌شهرها علیرغم پیشرفت‌های بسیار اقتصادی و کالبدی، در حوزه‌های اجتماعی و فرهنگی دچار معضلات و مسائل بسیاری شده‌اند. وجود ناهنجاری‌های بی‌شمار اجتماعی و فرهنگی در شهرهای بزرگ و امنیت متزلزل در این‌گونه شهرها و افزایش یافتن میزان بزهکاری در کنار کم‌رنگ شدن همبستگی اجتماعی و فرهنگی موجب شده است که فرهنگ و اجتماع به یکی از مهم‌ترین حوزه‌های تبیین کیفیت زندگی در شهرهای بزرگ تبدیل شود. از سوی دیگر افزایش قیمت فاجعه‌بار قیمت مسکن در شهر تهران و کاهش قابل توجه توانایی خرید مسکن در میان مردم از سویی و کوچک‌تر شدن اندازه مسکن و کاهش کیفیت آن به دلیل افزایش قیمت ناگهانی آن موجب شده است که این موضوع نیز در زمره حوزه‌های با اهمیت قرار گیرد. درنهایت موضوع حمل‌ونقل و تردد افراد نیز یکی از مهم‌ترین حوزه‌های تبیین کیفیت زندگی می‌باشد. عدم حرکت حمل‌ونقل و زیرساخت‌های آن به سمت پایداری و سایه سنگین حمل‌ونقل ناپایدار باعث شده است که بسیاری از کلان‌شهرها از جمله تهران با مشکلات بسیار بنیادی و مهم مانند ترافیک و شلوغی، آلودگی‌های زیست‌محیطی روبرو شوند. امروزه کیفیت پایین خیابان‌ها و پیاده‌روها از منظر پایداری و شهرسازی مدرن، عدم وجود برنامه‌های مدون و زیرساخت‌های مناسب جهت ترویج پیاده‌روی و حمل‌ونقل پاک وضعیت نامناسب حمل‌ونقل همگانی در شهر تهران موجب شده است که مردم استفاده از خودروهای شخصی و به‌طور کلی حمل‌ونقل ناپایدار را ترجیح دهند از این رو موضوع حمل‌ونقل و تردد افراد نیز به یکی از مهم مسائل تبیین‌کننده کیفیت زندگی در شهرهای بزرگ تبدیل شده است.

یافته‌های برآمده از تحلیل داده‌ها در این پژوهش نشان می‌دهد که در شهر ضیاءآباد ۲۵، در شهر قزوین ۳۴ و در شهر تهران ۱۸ شاخص مؤثر بر کیفیت زندگی استخراج و شناسایی شد. علیرغم وجود اشتراکات و افتراقات در میان شاخص‌های استخراج‌شده در هر شهر، تفاوت در تعداد، نوع و ماهیت شاخص‌ها و عدم یکسانی شاخص‌ها در هر یک از گونه‌های شهری نشان از تأثیر مقیاس و اندازه شهر بر ادراک مفهوم کیفیت زندگی و تدوین شاخص‌های مؤثر بر کیفیت زندگی در شهر دارد. موضوع مقیاس و اندازه شهر با مفهوم کیفیت زندگی و شاخص‌های مؤثر بر کیفیت زندگی دارای رابطه تنگاتنگی می‌باشد. به‌گونه‌ای که تغییر در مقیاس و اندازه شهرها موجب تغییر در ویژگی‌ها و خصوصیات شهرها و درنهایت تغییر در ادراک کیفیت زندگی در شهرها و تفاوت در شاخص‌های با اهمیت و مؤثر بر کیفیت زندگی می‌شود. بنابراین مقیاس شهرها موضوعی است که کیفیت زندگی را از جنبه‌های گوناگون تحت تأثیر خود قرار می‌دهد. برخی از شاخص‌های مؤثر بر کیفیت زندگی در شهرهای کلان مقیاس ممکن است هیچ‌گونه تأثیری بر مفهوم کیفیت زندگی در شهرهای کوچک مقیاس نداشته باشد و بالعکس برخی از شاخص‌های با اهمیت در شهرهای کوچک ممکن است هیچ تأثیری در تبیین کیفیت زندگی در

شهرهای کلان مقیاس و کلان شهرها نداشته باشد. لذا می توان بیان نمود که مقیاس شهرها دارای ارتباط مستقیمی با ادراک مفهوم کیفیت زندگی و انتخاب شاخص های مؤثر کیفیت زندگی می باشد.

نتیجه گیری

در دنیای امروز کیفیت زندگی مفهومی بسیار بنیادین و پراهمیتی است که بر تمامی مناسبات و جنبه های زندگی انسان ها اثرگذار است. کیفیت زندگی مفهومی نسبی، پیچیده و متأثر از زمان و مکان و ارزش های فردی و اجتماعی است که تأثیر بسزایی در تعالی و پیشرفت شهرها دارا می باشد و در جریان اداره و برنامه ریزی شهرها دارا نقش بسزایی می باشد. بسیاری از مظاهر و مناسبات شهری می تواند به صورت مستقیم و غیرمستقیم بر مفهوم کیفیت زندگی تأثیرگذار باشد. یکی از مهم ترین این مفاهیم موضوع مقیاس و اندازه شهرها می باشد. مقیاس و اندازه شهرها موضوعی است که با تأثیرگذاری بر بسیاری از جنبه های شهری می تواند موجب تغییر در ویژگی ها، خصوصیات و به طور کلی هویت شهرها شود. تغییر در مقیاس و اندازه شهرها می تواند منجر به تغییر در ادراک افراد از مفهوم کیفیت زندگی و تفاوت در شاخص های مؤثر بر کیفیت زندگی شود. از این رو مقیاس و اندازه شهر بر ادراک کیفیت زندگی و شاخص های مؤثر بر کیفیت زندگی دارای تأثیر بسیاری می باشد.

نتایج تحلیل های این پژوهش نشان می دهد که شاخص های کیفیت زندگی در سه شهر ضیاءآباد (شهر کوچک)، قزوین (شهر میانی) و تهران (شهر بزرگ)، به عنوان نمونه های مطالعاتی پژوهش به علت تفاوت در مقیاس و اندازه شهرها متفاوت و گوناگون می باشد. شاخص های استخراج شده مؤثر بر کیفیت زندگی نشان می دهد که در شهر ضیاءآباد به عنوان نمونه کوچک مقیاس پژوهش، در اولویت اول حوزه های فرهنگی، اجتماعی و اداری و در اولویت دوم موضوع حمل و نقل و ازدحام و هزینه های تأمین مسکن و آلودگی های زیست محیطی دارای تأثیر بسزایی بر کیفیت زندگی می باشد زیرا امروزه در شهرهای کوچک کاربری های و مراکز فرهنگی آن گونه که باید پیش بینی نشده اند و اغلب نیز دارای سطح مطلوب و قابل قبولی نمی باشند، که همین عامل باعث عدم استقبال افراد از این مراکز می شوند. از سوی دیگر بر اثر همبستگی اجتماعی قوی در میان افراد و اهمیت والای مفاهیم اجتماعی و فرهنگی در میان اهالی شهرهای کوچک شاخص های موجود در حوزه اجتماعی دارای اهمیت بسیاری در تبیین کیفیت زندگی می باشند. از سوی دیگر وضعیت نابسامان حمل نقل عمومی و عدم نظارت بر آن ها در شهر ضیاءآباد موجب بروز معضلات متعدد در رفت آمد و تردد افراد شده است. در نهایت عدم تعادل در عرضه و تقاضای مسکن این شهر و افزایش قیمت بسیار زیاد مسکن موجب بروز چالش های متعددی برای ساکنین شده است. فعالیت و احداث شهرک های صنعتی در اطراف بسیاری از شهرهای کوچک مانند شهر ضیاءآباد موجب بروز آلودگی های زیست محیطی و تحت تأثیر قرار گرفتن جدی کیفیت زندگی شود. در شهر قزوین به عنوان نمونه ای با مقیاس متوسط در پژوهش، شاخص های حوزه اقتصادی، امکانات و خدمات و زیرساخت شهری و مسائل اجتماعی و فرهنگی دارای بیشترین تأثیرگذاری بر وضعیت کیفیت زندگی می باشند زیرا امروزه با تمرکز بسیاری سرمایه گذاری ها و فرصت های اقتصادی شهرهای بزرگ، شهرهای میانی از مناظر اقتصادی دچار چالش ها و مسائل مهمی شده اند. که همین عامل موجب معضلات بسیاری مانند مهاجرت جمعیت و از بین رفتن زمینه رقابت در امور اقتصادی شده است. از سوی دیگر وضعیت خدمات و امکانات شهری و به طور کلی برخی از زیرساخت های ضروری شهری به یکی از بنیادی ترین مسائل تبیین کننده کیفیت زندگی در شهرهای میانی می باشند. در سال های اخیر نارسایی های پی در پی در وضعیت برق در شهر قزوین باعث مشکلات و چالش های بسیاری برای شهروندان شده است که این امر موجب تحت تأثیر قرار گرفتن کیفیت

زندگی از جهات متفاوتی می‌شود. در کلان‌شهر تهران به‌عنوان نمونه بزرگ‌مقیاس پژوهش شاخص‌های حوزه اجتماعی و فرهنگی، موضوع مسکن و موضوع تردد و حمل‌ونقل در سال‌های اخیر به مهم‌ترین عوامل تبیین‌کننده و مؤثر بر کیفیت زندگی تبدیل شده‌اند. در سال‌های اخیر بسیاری از کلان‌شهرها برخلاف پیشرفت‌های بسیار اقتصادی و کالبدی، در حوزه‌های اجتماعی و فرهنگی دچار معضلات و مسائل بسیاری شده‌اند. وجود ناهنجاری‌های بی‌شمار اجتماعی و فرهنگی در شهرهای بزرگ و امنیت متزلزل در این‌گونه شهرها و افزایش یافتن میزان بزهکاری در کنار کم‌رنگ شدن همبستگی اجتماعی و فرهنگی موجب شده است که فرهنگ و اجتماع به یکی از مهم‌ترین حوزه‌های تبیین کیفیت زندگی در شهرهای بزرگ تبدیل شود. از سوی دیگر افزایش قیمت فاجعه‌بار قیمت مسکن در شهر تهران و کاهش قابل‌توجه توانایی خرید مسکن در میان مردم از سویی و کوچک‌تر شدن اندازه مسکن و کاهش کیفیت آن به دلیل افزایش قیمت ناگهانی آن منجر به تأثیر بسزای این موضوع در تبیین کیفیت زندگی این‌گونه شهرها شده است.

هر چند در میان شاخص‌های مؤثر بر کیفیت زندگی در شهرها اشتراکاتی نیز وجود دارد اما به‌طور کلی شاخص‌های استخراج‌شده در هر گونه شهری از منظر ماهیت و تعداد دارای تفاوت‌های بنیادینی می‌باشد، که همین تفاوت و دگرگونی نشان از تأثیر موضوع مقیاس و اندازه وسعت شهرها بر ادراک مفهوم کیفیت زندگی و به‌طور کلی سنجش کیفیت زندگی در شهرها می‌باشد. بنابراین مقیاس و اندازه شهر دارای رابطه تنگاتنگی با موضوع کیفیت زندگی و نحوه سنجش کیفیت زندگی در شهرها می‌باشد که در روند برنامه‌ریزی شهرها باید مورد توجه قرار گیرد. پیرو همین امر در وهله اول در جریان برنامه‌ها و طرح‌های حوزه شهری و کیفیت زندگی شهری، شاخص‌های کیفیت زندگی باید برای هر شهر متناسب با خصوصیات ویژگی‌های مهم آن شهر تدوین شوند تا برنامه‌های بتوانند سطوح بالاتری از کیفیت زندگی را متناسب با ویژگی‌ها وضعیت حاضر شهرها ارائه دهند و از یکسان‌انگاری شاخص‌ها برای تمامی شهرها جلوگیری شود. از سوی دیگر در تدوین برنامه‌ها و طرح‌های شهرهای بزرگ‌مقیاس، در جهت ارتقاء کیفیت زندگی، اهداف و راهبردها بهتر است با تأکید بر حوزه‌های حمل‌ونقل و ترافیک، مفاهیم اجتماعی و حوزه مسکن باشد زیرا مفاهیم فوق دارای بیشترین تأثیر بر سطوح کیفیت زندگی شهرهای بزرگ‌مقیاس می‌باشد. در جریان ارائه برنامه‌ها و طرح‌ها در سطح شهرهای میانی، راهبردها باید با محوریت مفاهیم اقتصادی و امکانات شهری به جهت تأثیر آن‌ها بر کیفیت زندگی بهتر تدوین شوند و در برنامه‌ها و طرح‌های در سطح شهرهای کوچک، بهتر است راهبردها و سیاست‌ها حول مفاهیم فرهنگی و اجتماعی و حوزه اداری تدوین و ارائه شوند. زیرا مفاهیم بیان‌شده دارای بیشترین تأثیر بر وضعیت کیفیت زندگی هر یک از گونه‌های شهری می‌باشد و توجه به آن‌ها در برنامه‌های شهری می‌تواند موجبات ارتقاء بیش‌ازپیش کیفیت زندگی را فراهم سازد.

حامی مالی

این اثر حامی مالی نداشته است.

سهم نویسندگان در پژوهش

نویسندگان در تمام مراحل و بخش‌های انجام پژوهش سهم برابر داشتند.

تضاد منافع

نویسندگان اعلام می‌دارند که هیچ تضاد منافی در رابطه با نویسندگی و یا انتشار این مقاله ندارند.

تقدیر و تشکر

نویسندگان از همه کسانی که در انجام این پژوهش به ما یاری رساندند، به ویژه کسانی که کار ارزیابی کیفیت مقالات را انجام دادند، تشکر و قدردانی می‌نمایند.

منابع

- آزادی، ستاره؛ آقایی، سید سعید و قدیمی، بهرام. (۱۴۰۱). تفاوت‌های جنسیتی بین مشارکت در ورزش همگانی و کیفیت زندگی سالمندان شهر تهران. *مطالعات جامعه‌شناسی*، ۱۵(۵۴)، ۸۱-۹۸. [Doi: 10.30495/jss.2021.1932840.1343](https://doi.org/10.30495/jss.2021.1932840.1343)
- احدنژاد، محسن؛ نجفی، سعید و محمدی ترکمانی، حجت. (۱۳۹۹). تحلیل عوامل مؤثر بر کیفیت زندگی شهری (نمونه موردی: محلات اسلام‌آباد و کارمندان شهر زنجان). *مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی*، ۱۵(۱)، ۱۸۵-۱۹۸.
- افشانی، سید علیرضا و احمدی بغداد آبادی، نعیمه. (۱۳۹۸). بررسی رابطه بین برنامه‌ریزی توسعه محله‌ای و کیفیت زندگی در شهر مهریز. *مطالعات جامعه‌شناختی شهری*، ۹(۳۰)، ۲۵-۵۴.
- پاشازاده، احمد و جلالیان، حمید. (۱۳۹۷). سنجش رضایتمندی شهروندان از کیفیت زندگی در شهر گرمی. *مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی (چشم‌انداز جغرافیایی)*، ۱۳(۱)، ۱۴۵-۱۶۱.
- حسینی عباس‌آبادی، محمد و طالعی، محمد (۱۳۹۶). ارزیابی کیفیت زندگی شهری مبتنی بر داده‌های آماری و مکانی. *علوم و فنون نقشه‌برداری*، ۶(۴)، ۴۱-۵۵. [Dor: 20.1001.1.2322102.1396.6.4.4.7](https://doi.org/10.1001.1.2322102.1396.6.4.4.7)
- خواجeh شکوهی، علیرضا؛ مهدوی، شهرام؛ سوری، فرشاد و صمدی، رضا (۱۳۹۱). ارزیابی و سنجش شاخص‌های ذهنی کیفیت زندگی شهری؛ مطالعه موردی: شهر کاشان. *فصلنامه مدیریت شهری*، ۱۰(۳۰)، ۲۸۶-۲۹۶.
- درگاه ملی آمار ایران. (۱۳۹۸). سالنامه آماری شهر تهران.
- رجبی امیرآباد، ربابه و رحمانی، بیژن. (۱۳۹۹). نقش فضاهای شهری در ارتقای کیفیت زندگی (مطالعه موردی شهر ملایر). *تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی*، ۲۰(۵۸)، ۳۳۷-۳۱۹. [Doi: 10.29252/jgs.20.58.319](https://doi.org/10.29252/jgs.20.58.319)
- رحمانیان کوشکی، عبدالرضا. (۱۳۹۸). بررسی نقش سرمایه اجتماعی در ارتقاء کیفیت زندگی شهروندان (مطالعه موردی: شهر جهرم). *پژوهش‌های ملل*، ۴۴(۴)، ۸۱-۱۰۱.
- عظیمی، سپیده. (۱۳۹۷). *بررسی ارتباط اندازه شهرها و کیفیت زندگی شهری (مورد مطالعه: استان‌های گیلان و مازندران)*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری گرایش آمایش شهری، دانشگاه تهران.
- فتاحی، احدالله؛ خراسانی، محمدمبین و پایدار، ابوذر. (۱۳۹۱). کیفیت زندگی و توسعه انسانی. تهران: نشر انتخاب.
- قاضی میرسعید، سید مجتبی؛ طالعی، محمد؛ ابولحسنی، سمیه و علیشاه، الهام. (۱۴۰۰). سنجش شاخص‌های عینی و ذهنی به‌منظور ارزیابی کیفیت زندگی در محله‌های درون شهری (مطالعه موردی: شهر سمنان). *برنامه‌ریزی توسعه کالبدی*، ۸(۲)، ۲۹-۴۴. [Doi: 10.30473/psp.2021.51871.2277](https://doi.org/10.30473/psp.2021.51871.2277)
- قلی مطلق، مجید و درویشی، فرهاد. (۱۴۰۰). سنجش کیفیت زندگی شهری با الگوبرداری از شاخص‌های بارومتر اروپایی (مطالعه موردی: شهر قزوین). *پژوهش‌های جغرافیایی انسانی*، ۵۳(۲)، ۵۷۹-۵۹۷. [Doi: 10.22059/jhgr.2020.289797.1008013](https://doi.org/10.22059/jhgr.2020.289797.1008013)
- قنبری، ابوالفضل؛ کریم زاده، صدرا و ترانه، صدیقه. (۱۴۰۱). بررسی کیفیت زندگی شهری با استفاده از سنجش‌ازدور و GIS مطالعه موردی: مناطق ۱ و ۲ شهر زاهدان. *فصلنامه اطلاعات جغرافیایی سپهر*، ۳۱(۱۲۱)، ۹۳-۱۱۰. [Doi: 10.22131/sepehr.2022.252771](https://doi.org/10.22131/sepehr.2022.252771)
- نجات، سحرناز. (۱۳۸۷). کیفیت زندگی و اندازه‌گیری آن (مقاله مروری). *مجله اپیدمیولوژی ایران*، ۴(۲)، ۵۷-۶۲.

References

- Afshini, A., Ahmadi Baghdadabadi, N. (2019). The Relationship between community Development Planning and Quality of Life in Mehriz City. *Urban Studies*, 9(30), 33-60. [in

- Persian]
- Ahadnejad, M., Najafi, S., & Mohamadi Torkamani, H. (2020). Analysis of factors Affecting the Urban Life Quality (Case study: Islamabad and Karmandan Neighborhoods City of Zanjan). *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 15(1), 185-198. [in Persian]
- Al-Qawasmi, J., Saeed, M., Asfour, O. S., & Aldosary, A. S. (2021). Assessing Urban Quality of Life: Developing the Criteria for Saudi Cities. *Frontiers in Built Environment*, 7, 682391. Doi: [10.3389/fbuil.2021.682391](https://doi.org/10.3389/fbuil.2021.682391)
- Amiraslani, F. (2021). Analysis of quality of life across Tehran districts based on designated indicators and relational database management system. *Urban Governance*. *Urban Governance*, 1(2), 107-114. Doi: [10.1016/j.ugj.2021.09.003](https://doi.org/10.1016/j.ugj.2021.09.003)
- Azadi, S., Aghaei, S. S., & Ghadimi, B. (2022). Gender Differences between Participation in Public Sports and the Quality of Life of the Elderly in Tehran. *Sociological studies*, 15(54), 81-98. Doi: [10.30495/jss.2021.1932840.1343](https://doi.org/10.30495/jss.2021.1932840.1343) [in Persian]
- Azimi, S., (2017). *Investigating the size of cities and the quality of urban life (case of study: Gilan and Mazandaran provinces)*. Master's thesis in the field of geography and urban planning, urban planning, University of Tehran. [in Persian]
- Barreira, A.P., Amado, C., Santos, S., Andraz, J., & Guimarães, M.H. (2021) Assessment and Determinants of the Quality of Life in Portuguese Cities. *International Regional Science Review*, 44(6):647-683. Doi: [10.1177/0160017620979611](https://doi.org/10.1177/0160017620979611)
- Berger, M. C., Blomquist, G. C., & Peter, K. S. (2008). Compensating differentials in emerging labor and housing markets: Estimates of quality of life in Russian cities. *Journal of Urban Economics*, 63(1), 25-55. Doi: [10.1016/j.jue.2007.01.006](https://doi.org/10.1016/j.jue.2007.01.006)
- Biagi, B., Ladu, M. G., & Meleddu, M. (2018). Urban quality of life and capabilities: An experimental study. *Ecological Economics*, 150, 137-152. Doi: [10.1016/j.ecolecon.2018.04.011](https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2018.04.011)
- Bonaiuto, M., Fornara, F., Ariccio, S., Cancellieri, U. G., & Rahimi, L. (2015). Perceived residential environment quality indicators (PREQIs) relevance for UN-HABITAT City Prosperity Index (CPI). *Habitat International*, 45, 53-63. Doi: [10.1016/j.habitatint.2014.06.015](https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2014.06.015)
- Cai, T., Verze, P., & Bjerklund Johansen, T. E. (2021). The Quality of Life Definition: Where Are We Going. *Uro*, 1(1), 14-22. Doi: [10.3390/uro1010003](https://doi.org/10.3390/uro1010003)
- Chen, S., Cerin, E., Stimson, R., & Lai, P. C. (2016). An objective measure to assessing urban quality of life based on land use characteristics. *Procedia Environmental Sciences*, 36, 50-53. Doi: [10.1016/j.proenv.2016.09.009](https://doi.org/10.1016/j.proenv.2016.09.009)
- Collados, C., & Duane, T. P. (1999). Natural capital and quality of life: a model for evaluating the sustainability of alternative regional development paths. *Ecological economics*, 30(3), 441-460. Doi: [10.1016/S0921-8009\(99\)00020-8](https://doi.org/10.1016/S0921-8009(99)00020-8)
- Das, D. (2008). Urban quality of life: A case study of Guwahati. *social indicators research*, 88(2), 297-310. Doi: [10.1007/s11205-007-9191-6](https://doi.org/10.1007/s11205-007-9191-6)
- Fatahi, A., Khorasani, M.A., & Paydar, A. (2011). *Quality of life and human development*. Tehran: Eshar al-Tehran. [in Persian]
- Forouhar, A., & Hasankhani, M. (2018). Urban renewal mega projects and residents' quality of life: evidence from historical religious center of Mashhad metropolis. *Journal of urban health*, 95(2), 232-244. Doi: [10.1007/s11524-017-0224-4](https://doi.org/10.1007/s11524-017-0224-4)
- Forouhar, N., & Forouhar, A. (2020). Quality of life in neighbourhoods undergoing renewal. *Urbani izziv*, 31(2), 101-113. Doi: [10.5379/urbani-izziv-en-2020-31-02-004](https://doi.org/10.5379/urbani-izziv-en-2020-31-02-004)
- Galloway, S., Bell, D., Hamilton, C., & Scullion, A. (2006). *Quality of life and well-being: Measuring the benefits of culture and sport: Literature review and thinkpiece*. Edinburgh: Analytical Services Division, Scottish Executive Education Department.
- Garau, C., & Pavan, V. M. (2018). Evaluating urban quality: Indicators and assessment tools for smart sustainable cities. *Sustainability*, 10(3), 575. Doi: [10.3390/su10030575](https://doi.org/10.3390/su10030575)
- Garcia-Bernabeu, A., Cabello, J. M., & Ruiz, F. (2021). A Reference Point-Based Proposal to Build Regional Quality of Life Composite Indicators. *Social Indicators Research*, 1-20. Doi: [10.1007/s11205-021-02818-0](https://doi.org/10.1007/s11205-021-02818-0)
- Ghanbari, A., Karimzadeh, S., & Taraneh, S. (2022). Evaluating the quality of urban life using remote sensing and GIS - Case study: district number 1 and 2 of Zahedan. *Quarterly of*

- Geographical Data (SEPEHR)*, 31(121), 93-110. Doi: 10.22131/sepehr.2022.252771 [in Persian]
- Ghazi Mirsaeed, S. M., Talei, M., Abolhasani, S., & Alishah, E. (2021). The Evaluation of Objective and Subjective Indicators in Order to assess the Quality of Life in Inner Urban Neighborhoods (Case Study: Semnan City). *Physical Social Planning*, 8(2), 29-44. Doi: 10.30473/psp.2021.51871.2277 [in Persian]
- Gholi Motlagh, M., & Darvishi, F. (2021). Urban Quality of Life Survey by Localizing Eurobarometer Indexes (Case Study: the City of Qazvin). *Human Geography Research*, 53(2), 579-597. Doi: 10.22059/jhgr.2020.289797.1008013 [in Persian]
- Goerlich, F. J., & Reig, E. (2021). Quality of life ranking of Spanish cities: A non-compensatory approach. *Cities*, 109, 102979. Doi: 10.1016/j.cities.2020.102979
- Hosseini Abbas Abadi, M., & Taleai, M., (2017). Evaluate the quality of urban life based on the spatial and census data. *journal of geomatics science and technology*, 6(4), 41-55. Doi: 20.1001.1.2322102.1396.6.4.4.7 [in Persian]
- Khajeh Shahkhohi, A., Mahdavi, S., Souri, F., & Samadi, R. (2013). Evaluation and analysis of mental indicators of urban quality of life (case study: kashan city). *Urban management*, 10(30), 285-296. [in Persian]
- Kowaltowski, D., Da Silva, V., Pina, S., Labaki, L., Ruschel, R. & Moreira, D. (2006): Quality of life and sustainability issues as seen by the population of low-income housing in the region of Campinas, Brazil. *Habitat International*, 30, 1100-1114. Doi: 10.1016/j.habitatint.2006.04.003
- Macke, J., Casagrande, R. M., Sarate, J. A. R., & Silva, K. A. (2018). Smart city and quality of life: Citizens' perception in a Brazilian case study. *Journal of cleaner production*, 182, 717-726. Doi: 10.1016/j.jclepro.2018.02.078
- Marans, R. W. (2015). Quality of urban life & environmental sustainability studies: Future linkage opportunities. *Habitat International*, 45, 47-52. Doi: 10.1016/j.habitatint.2014.06.019
- Marans, R. W., & Stimson, R. (2011). *An overview of quality of urban life. Investigating quality of urban life*. Springer Netherlands, 1-29. Doi: 10.1007/978-94-007-1742-8_1
- Massam, B. (2002). Quality of life: public planning and private living. *Progress in planning*, 58, 141-227. Doi: 10.1016/S0305-9006(02)00023-5
- Nejat, S. (2008). quality of life and its measurement. *Iranian Journal of Epidemiology*, 4(2), 57-62. [in Persian]
- Pashazadeh, A., & Jalalian, H. (2018). Evaluating of Life Quality Satisfaction of the Residents in Germi City. *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 13(1), 145-161. [in Persian]
- Patil, G. R., & Sharma, G. (2020). Urban Quality of Life: An assessment and ranking for Indian cities. *Transport Policy*, 124, 183-191. Doi: 10.1016/j.tranpol.2020.11.009
- Phillips, D. (2006). *Quality of life: Concept, policy and practice*. Routledge.
- Rabe, N. S., Osman, M. M., Bachok, S., Rosli, N. F., & Abdullah, M. F. (2018). Perceptual study on conventional quality of life indicators. *Planning Malaysia*, 16, (5). Doi: 10.21837/pmjournal.v16.i5.433
- Rahmanian Kushkaki, A. (2019). Investigating the role of social capital in improving the quality of life of citizens (case study: Jahrom city). *Research of Nations*, 44 (4), 81-101. [in Persian]
- Rajabi Amirabad R, Rahmani B. The Role of Urban Spaces in Improving the Life Quality (A Case Study of Malayer). *Jgs*, 20 (58):319-337. Doi: 10.29252/jgs.20.58.319[in Persian]
- Santos, L. D., Martins, I., & Brito, P. (2007). Measuring subjective quality of life: A survey to Porto's residents. *Applied Research in Quality of Life*, 2(1), 51-64. Doi: 10.1007/s11482-007-9029-z
- Talmage, C. A., & Frederick, C. (2019). Quality of life, multimodality, and the demise of the autocratic metropolis: A multivariate analysis of 148 mid-size US cities. *Social Indicators Research*, 141(1), 365-390. Doi: 10.1007/s11205-017-1829-4
- Tiran, J. (2016). Measuring urban quality of life: case study of Ljubljana. *Acta geographica Slovenica*, 56(1), 57-73. Doi: 10.3986/AGS.828
- Turkoglu, H. (2015). Sustainable development and quality of urban life. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 202, 10-14. Doi: 10.1016/j.sbspro.2015.08.203
- Ülengin, B., Ülengin, F., & Güvenç, Ü. (2001). A multidimensional approach to urban quality of life: The case of Istanbul. *European Journal of Operational Research*, 130(2), 361-374.

Doi:10.1016/S0377-2217(00)00047-3

- Uysal, M., & Sirgy, M. J. (2019). Quality-of-life indicators as performance measures. *Annals of Tourism Research*, 76, 291-300. Doi: 10.1016/j.annals.2018.12.016
- Weziak-Bialowolska, D. (2016). Quality of life in cities – Empirical evidence in comparative European perspective. *Cities*, 58, 87-96. Doi: 10.1016/j.cities.2016.05.016
- WHO. (1998). WHOQOL: measuring quality of life. *Psychol Med*, 28 (3), 551–558.
- Wish, N. B. (1986). Are we really measuring the quality of life? Well- being has subjective dimensions, as well as objective ones. *American journal of economics and sociology*, 45(1), 93-99. Doi: 10.1111/j.1536-7150.1986.tb01906.x
- Zebardast, E. (2009). The housing domain of quality of life and life satisfaction in the spontaneous settlements on the Tehran metropolitan fringe. *Social Indicators Research*, 90(2), 307-324. Doi: 10.1007/s11205-008-9260-5